

סיפורה של תמונה: יעקובוביץ יצחק

קרוב לשנתיים אני עוסקת בתיעוד ובהנצחה של חללי מלחמת השחרור, יוצאי זאקרפטיה. בעקבות האזכרה השנתית ב"יד ושם", שקדם לה ביקור ב"היכל הזיכרון הממלכתי לחללי מלחמות ישראל" פנו אלי עדינה ומנחם גלבוע ממושב צפריה. כך התוודעתי אל שמו של חלל נוסף, אשר באתר "יזכור" נרשם לגביו: "יעקובוביץ יצחק (הרצקה), בן פייגה ויהודה-מאיר, נולד ביום ט"ז בשבט תרפ"ג (2.2.1923) בצ'כיה. עלה לארץ בשנת 1946. נפל ליד בית החרושת "היוצק", בגבולות תל-אביב, ביום י"ט באדר א' תש"ח (29.2.1948). היכן בצ'כיה – לא היה כתוב.

ואז הסתבר הסיפור הבא: אביו של מנחם, יששכר-דב גלב, יליד חוסט, עלה ארצה מיוון באוניה "חביבה רייק", שרוב העולים בה היו ילידי יוון, ומיעוטם יוצאי צ'כיה, הונגריה, רומניה ופולין. מסתבר שבאוניה זו הגיע ארצה גם יצחק יעקובוביץ. אך הסיפור מרתק עוד יותר...

כשנפטרו הוריו, החל מנחם לחפש בתמונות שבביתם וגילה תמונה חתוכה של כלה, בה מצולמת דודתו אלטי, אחותה של זיסי, אימו.

מנחם תהה: היכן תמונת החתן?

זכור היה לו מילדותו שהיו דיבורים, שהושתקו, מין סוד. בחיפוש נוסף בין התמונות הוא מצא את חצי תמונת החתונה של החתן. אך שם החתן לא היה ידוע לו. הוא חקר ושיער שאולי השם הוא יצחק יעקובוביץ.

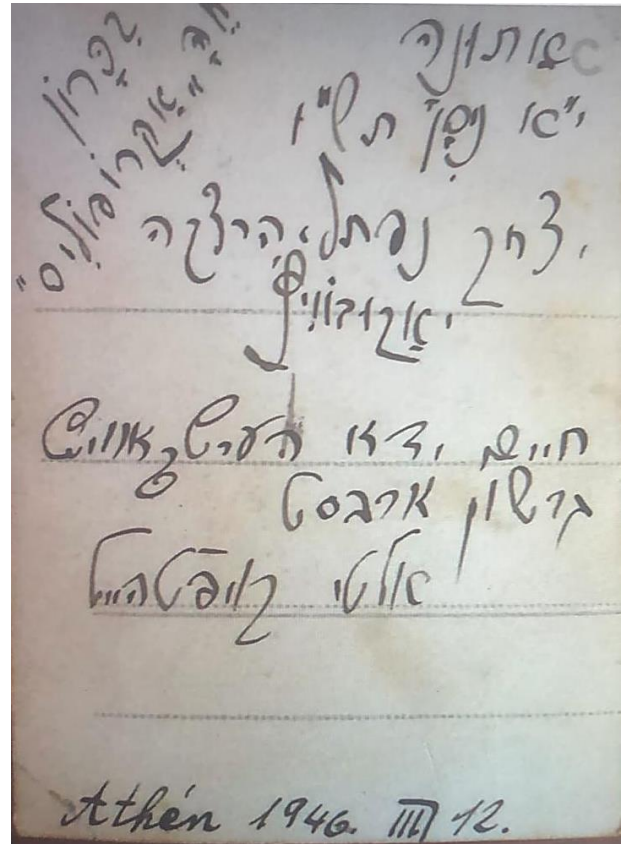
אלטי, דודתו, כבר הייתה מבוגרת והתגוררה בבורו פארק, שכונה חרדית בניו-יורק. מנחם התקשר לדודתו ושאל האם שם בעלה הראשון היה יצחק יעקובוביץ. כשהתשובה הייתה חיובית החלו הפרטים העמומים מילדותו של מנחם להתבהר. מסתבר שזיסי (אימו של מנחם) ואלטי, האחיות לבית קאופטייל, היו ילדות טייץ'. הן הגיעו למחנה ההכשרה ביוון, כמו גם יששכר-דב גלב (אביו של מנחם)

ויצחק יעקובוביץ, שהיה יליד בִּילְקָה (Bilke/Bilki, מחוז אירשאווה) בן יחיד, שהוריו נספו בשואה. כל הרביעיה הגיעה ארצה באוניה "חביבה רייק" ובארץ נישאו שני הזוגות: יששכר-דב גלב נישא לזיסי (הוריו של מנחם) ואלטי נישאה ליצחק (שהפך להיות דודו של מנחם). אלא שיצחק נפל לאחר כחודשיים-שלושה. אלטי נישאה בשנית, בארץ. בני הזוג היגרו לארה"ב והקימו משפחה.

מנחם מספר: "במסגרת הסיורים הקצרים שאני מארגן במושב בכל יום עצמאות, עשיתי את המסלול הזה לחברים. ההתרגשות היתה גדולה והשיא היה בבית העלמין בנחלת יצחק. יום לפני ביקרתי את הקבר והחבאתי שם מכתב תודה מיצחק, המברך את הזוכרים אותו..."

עוד קודם לכן הופנתה לאתר הפייסבוק של עולי "חביבה רייק" תמונה שמצא רוני הרשקוביץ, בנו של חיים, יליד בילקה אף הוא, ומעולי "חביבה רייק". בתמונה מצולמים אביו ועוד שלושה. בצידה השני היה רישום של שמות המצולמים. שאלתו של רוני הייתה: מי מכיר את האנשים? מנהלת קבוצת הפייסבוק של עולי "חביבה רייק" חיברה בין רוני הרשקוביץ למנחם גלבוע וכך התבררה זהות המצולמים: יעקובוביץ יצחק, שנפל במלחמת השחרור, היה נשוי לדודתו של מנחם גלבוע, אלטי;

כמו כן מופיע בתמונה גרשון ארבסט, יליד בילין [מחוז ראחוב], שנפל אף הוא במלחמת השחרור, ולגביו היה לי מידע מועט. בזכות החקר שלי ופנייתי למשרד הביטחון הוא הוכר כ"נצר אחרון". כלל לא היה ידוע ששני החללים הגיעו ארצה יחד על אוניית המעפילים "חביבה רייק". אכן, נפתלות דרכיהן של כל התמונות האלה... האם הייתה זו תמונתם האחרונה של שני חללי מלחמת השחרור? כנראה, שלעולם לא נדע...

שני צידי התמונה שבה נמצאים: חיים הרשקוביץ (משמאל), יצחק יעקובוביץ (במרכז), ששמו המלא היה יצחק-נפתלי. החבר מימין הוא גרשון ארבסט, יליד בילין, שנפל אף הוא במלחמת השחרור... יושבת מקדימה אלטי קאופטייל (השם הנכון), שלאחר העליה ארצה תהיה אשתו של יצחק (ואלמנתו...). התמונה צולמה באתונה, ליד האקרופוליס, יום שישי, י"א ניסן תש"ו, 12.4.1946.

על נסיבות נפילתו של יעקובוביץ יצחק ידועים לנו הפרטים הבאים (מן האינטרנט): "לפני 70 שנה צומת חולון היה חלק ממה שנקרא "דרך הביטחון", שנשללה עם פרוץ מלחמת העצמאות, במטרה להרחיק את ישובי היהודים מהשכונות הערביות, שתקפו את משתמשי הדרך. לצורך השמירה על התוואי הוקצו כוחות רבים, והפעילות כללה סיורים יומיים ומארבים ליליים, כמו גם עמדות הגנה שאוישו לאורך כל שעות היום. בית החרושת "היוצק" ספג ירי בלתי פוסק מצד הכנופיות הערביות באזור בפיקודו של חסן סלאמה, מראשי המרד הערבי הגדול. בעקבות ההתקפות החוזרות והנשנות הודיעו בעלי בית החרושת כי אינם מרגישים בטוחים, וכי בכוונתם לעזוב את המקום. באותה תקופה החלו הבריטים להגיע לבית החרושת על מנת לבצע חיפוש נשק שהוחזק על ידי היהודים, ובאחת הפעמים אף גילו מקלע מסוג סטן וארגז רימונים. במקביל לכך נהגו אנשי האצ"ל לפתוח לעיתים בפעולות ירי על רכבים ערביים שחלפו במקום. הכוחות הבריטיים ראו את המתרחש ושאפו לאכוף את מרותם. וכך, מעבר לביקורות הנשק

התכופות, הם האשימו את היהודים בפגיעה בבטיחות התחבורה הציבורית, והחליטו להפציץ את הסמל היהודי במקום – "היוצק".

בסוף חודש פברואר ירו תותחנים בריטים מספר פגזים לעבר המבנה וחור גדול נפער בחזית הבניין. הערבים שראו את המתרחש ניצלו את המצב, ואף הצליחו לתקוף קשות את "היוצק" ולפוצץ את מבנה בית החרושת לזבל כימי. עוד באותו היום, מעט אחרי השעה ארבע בצהריים, כוחות בריטיים, מלווים במשוריינים, החלו לזרום אל בית החרושת "היוצק" ולחדור פנימה בטענה, שעליהם לבצע חיפוש נוסף. תחילה המגינים והפועלים היהודיים ספגו קללות, ולאחר מכן נאמר להם לעמוד עם פניהם לגבי הקיר. אחד הניצולים שיחזר מאוחר יותר את שאירע: "שעות עמדנו כשידינו מורמות והחיילים מחפשים ומחרימים את נשק המגן. למולי עמד שוטר ערבי כשאקדחו מפונה כלפי החזה שלי ואצבעו על ההדק. מדי פעם היה שוטר זה ממצמץ בעיני ארס לחיילים ושואל: 'לתקתק'?"

הזמן עבר והחשיכה ירדה. החיילים הבריטיים סיימו את החיפוש, אספו איתם את הנשק שמצאו במקום ואף ניתקו את הטלפונים, כדי שלא ניתן יהיה להזעיק עזרה. אותו ניצול ממשיך לספר: "לאחר שלקחו לנו את הנשק אמרו לנו – 'תוך שני רגעים יתקרבו ויבואו הערבים הנה. חושו והימלטו על נפשתיכם. השתוממנו לנוכח טוב ליבם של החיילים ומיהרנו למכונת. התברר כי ידיים זדוניות הספיקו לטפל במכונת ולקלקלה."

טרם עזיבתם את המקום צעק אחד הקצינים הבריטיים: "רציתם מלחמה, בבקשה – דמכם יישפך". החיילים הבריטיים עזבו את המפעל ומיד החלו הכנופיות הערביות להמטיר אש כבדה על המקום. היהודים שהיו במקום נותרו ללא נשק וללא יכולת להתגונן - בזמן שהערבים התקרבו עוד ועוד: "לפני שהצבא עזב את המקום, ולאחר שהחרים את נשק המגן שמצא בשטח המפעל, אמר הקצין לבחורים: 'אני נותן לכם שני רגעים לברוח מכאן, מיד לאחר נסיעתנו'. לכשהצבא רק החל לז - התפרצו עשרות אנשי הכנופיות המזויינים ואספסוף המרצחים, ירו וטבחו בחסרי המגן והנשק, והתעללו בגופותיהם בצורה האכזרית והפראית ביותר". כמה מן המגינים והפועלים היהודים שהיו חשופים להתקפה ניסו עוד להימלט באמצעות משאיות, אך כאשר הגיעו אליהן גילו כי יד נעלמה קלקלה גם אותן. בשל כך אנשי הכנופיות הערביות השיגו אותם: "היהודים קפצו כולם לתוך מכונת משא. מיד ניתכה עליהם אש מצד ההמון הערבי, שנתאסף ליד הכניסה. מכונת המשא לא נדלקה על נקלה והאנשים ניסו לעבור לטנדר, אולם האש הקטלנית הפסיקה את העלייה לטנדר. הערבים המשיכו להמטיר אש ובינתיים הגיעו ערבים נוספים אשר ירו על הבורחים. רק לעת ערב, כאשר הגיע אחד הניצולים לשוב מקווה ישראל, התגלו פרטי האירוע. למקום נשלחה חולייה שהצליחה לחלץ את הגופות שהיו מוטלות במקום.

הרוחות בציבור היהודי זעמו, שכן התחושה הייתה שהיה מדובר בפעולה מתוכננת היטב שמטרתה הייתה להותיר את הפועלים והמגינים בבית החרושת ללא יכולת להגן על עצמם. בשל כך הודיעה מפקד כוחות ההגנה בת"א כי לא יותר לא יתאפשר לאנשי צבא ומשטרה בריטיים לחפש נשק בעמדות ההגנה."

- תודות לעדינה ולמנחם גלבוע וכן לרוני הרשקוביץ – על המידע, התמונות והכבוד האחרון שנוכל לחלוק ליצחק יעקובוביץ (הרצקה), החלל ה-99 של יוצאי קרפטורוס (הידוע לנו) ועל המידע והתמונה של גרשון ארבסט. יהי זכרם ברוך!

אנדרטת זיכרון לחללי בית החרושת "היוצק"

ארבסט גרשון, בן שלמה, נולד בשנת 1927 בראחוב. הוא רכש השכלה עממית ועסק במלאכת הסנדלרות. את ימי הכיבוש והגזירות בארץ מוצאו עבר בשלום ומשזכה ליום השחרור שאף לעלות לארץ. בשנת 1947, בהיותו בן עשרים, הגיע תורו לכך. אחרי עלותו התיישב בפתח תקווה ועסק במקצועו.

גרשון התגייס למלחמת העצמאות, שירת בחטיבת "אלכסנדרוני" והשתתף בקרבות. ביום כ"ו באייר תש"ח (4.6.1948), נפל בקרב בקאקון [עמק חפר]. בן 21 בנופלו. הובא למנוחת עולמים בבית הקברות הצבאי בנתניה.

בדף עדות מ"יד ושם" מופיע המשפט: "**Simina** ארבסט נולדה בשנת 1930 לסולומון.

היא הייתה תלמידת בית ספר וילדה". האם זו אחותו של גרשון? האם סולומון הוא שלמה? סולומון מופיע ברשימת נרצחים מראחוב. לא ידוע שם האימא!

באתר "נצר אחרון" מופיע גם שמו של ארבסט גרשון.

מוסר עדות ל"יד ושם" היה **אברהם ארבסט**, בן דוד/אחיין (?) של גרשון (1922-1999). הוא מציין ששם האם היה **הלינה**. בעדות אחרת שלו מצוין שמה הנצ' ארבסט (ילידת 1898) והאבא רשום שלמה צאודר (כלומר, שם המשפחה של גרשון היה כשם אימו – תופעה מוכרת).

בעקבות עדותו של אברהם ארבסט מצאתי את שמות שלושת אחיו של גרשון: **זיגמונד/Selig**, יליד 1920, שהיה חיט; **חוה**, ילידת 1930; **סימה** (זו כנראה **Simina**), ילידת 1931; כולם נרצחו בבירקנאו. מ-4 הילדים רק גרשון שרד את השואה. עוד עולה מהעדויות שהמשפחה התגוררה ב**בילין (Bilin)**, **מחוז ראחוב** (ולא בראחוב). ייתכן שגרשון נולד בברלבש (Berlebash, כיום Kocetivka) במחוז ראחוב גם כן. **בעקבות פנייתי למשרד הביטחון עודכן הרישום באתר "זכור": ארבסט גרשון מוגדר כחלל נצר אחרון**

רישום של עלייתו ארצה של ארבסט גרשון על "חביבה רייק": בן 22, צ'כוסלובקיה, הפועל המזרחי, ראשל"צ

אקוס	אנדריאנה	23	יון	גבעת ברנר
אקוס	מנחם	32	יון	גבעת ברנר
ארבסט	גרשון	22	צ'כוסלובקיה	הפועל המזרחי ראשון-לציון
ארדיטי	אברהם	35	יון	יוסף ארדיטי, חיפה
ארדיטי	יעקב	28	יון	גבעת-חיים (עין-גב)

מראה כללי של אנדרטת חטיבת אלכסנדרוני בקאקון [באדיבות Avi1111].

במהלך הקרב נהרגו 16 לוחמים מ"אלכסנדרוני". ארבסט גרשון מונצח על אנדרטה זו [שני ברשימה]

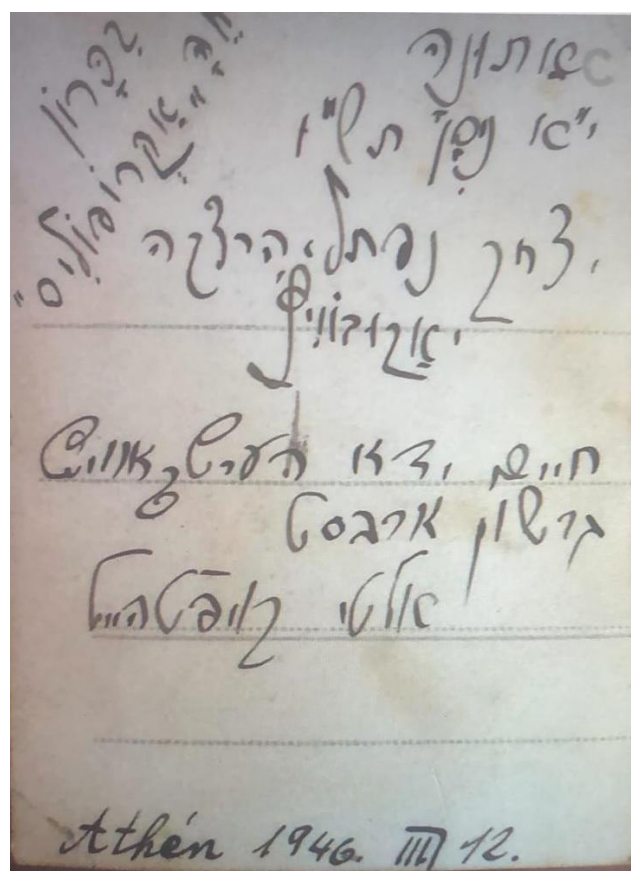

אל התמונה הזו (על שני צדיה) הגעתי בדרך המקרה... נמסר לי על ידי משפחת גלבוע מצפריה על חלל נוסף, יוצא קרפטורוס (ראו בהמשך: יעקובוביץ יצחק). התמונה שנשלחה מתעדת ארבעה חברים לדרך העלייה ארצה, באוניית המעפילים "חביבה רייק", שיצאה מיוון. אני קוראת את שמות החברים ומגלה שגם גרשון ארבסט מצולם בה (הימני)...

מימין: גרשון ארבסט, אתונה, ליד האקרופוליס
י"א ניסן תש"ו, 12.4.1946, יום שישי

אולי זו תמונתו האחרונה?
באתר "יזכור" לא הייתה מתועדת אוניית המעפילים,
איתה הגיע ארצה.

הכיתוב על האנדרטה להנצחת הנופלים והקרב על גבעת קאקון

אנו, "נאמני תל קקון", מתושבי עמק חפר, גאים להנציח את הנופלים, שהגישו למדינת ישראל ולתושבי העמק על מגש נפשם את האתר, המשופע בערכי טבע ונוף, ארכיאולוגיה ומורשת קרב. בקרב על כיבוש גבעה זו נפלו ט"ז חיילי חט' אלכסנדרוני, כל אחד עולם ומלואו, שנגדע על מזבח הקוממיות, חלל חלל סיפור נפילתו, גבורתו.

שלט ההנצחה הינו יוזמה מקומית של תושבי המקום! אנו מאמינים שישנה משמעות ערכית, ובה להזכרת שמות הנופלים במקום נפילתם והכרת פרטים על תולדות חייהם. כמו כן ברצוננו להדגיש שמרחב קקון שמש זירת קרבות במשך תקופות ארוכות בהיסטוריה. אנו תקווה שהמקום, שהיה בעבר אתר קרבות ואדמתו רוויה בדם עמים שונים, יהפוך ברבות הימים למקום של אחווה, שלום ולקח היסטורי לכל העמים. נא כבדו את המקום "נאמני קקון"

שמו של ארבסט גרשון מונצח בעמודה האמצעית, שלישי מלמטה

